

ПУТІН ПРОПУСТИВ УРОКИ КУБІНСЬКОЇ РАКЕТНОЇ КРИЗИ

Через шістьдесят років після кубинської ракетної кризи бачимо вражаюче протистояння двох російських лідерів – Нікіти Хрущова і Володимира Путіна, – а також те, як вони говорили про ядерну зброю. Простіше кажучи, один з них продемонстрував певний «моральний компас», а інший – ні.

У своїх особистих повідомленнях президентові Джону Ф. Кеннеді в розпал кубинської ракетної кризи в жовтні 1962 року Хрущов завзято говорив про «катастрофу» ядерної війни та намагався деескалювати протистояння. Путін, навпаки, говорить про свою готовність використовувати «всі доступні системи озброєння», додавши трохи гангстерського жаргону у своєму оголошенні про мобілізацію 21 вересня 2022 року: «Це не блеф».

Кардинально різні підходи двох лідерів до ядерної кризи були висвітлені 17 жовтня 2022 року на форумі в Гарварді, присвяченому 60-річчю протистояння на Кубі. Дискусію проводив Грем Еллісон, чие дослідження 1971 року «Суть рішення: пояснення кубинської ракетної кризи» було новаторським аналізом тих подій. Серед присутніх була онука колишнього радянського лідера Ніна Хрущова і я.

Микита Хрущов спровокував кризу, тасмно встановивши на Кубі ракети, здатні нести ядерну зброю. Але після того, як Кеннеді заблокував Кубу і зажадав прибрати ракети, Хрущов почав шукати можливості відступити. 26 жовтня, коли протистояння наближалось до вибуху, він написав Кеннеді емоційного листа, попереджаючи, що «озброєння приносить лише лихо», і закликав до «державної мудрості».

Уривок з того листа від 26 жовтня 1962 року можемо порівняти з сьогоденними погрозами Путіна щодо ескалації в Україні: «Пане Президенте, зараз ми з вами не повинні тягнути за кінці мотузки, якою ви зав'язали вузол війни. Бо чим більше ми тягнутимемо, тим міцніше він зтягнеться. І може настати момент, коли цей вузол зав'яжеться так туго, що навіть той, хто його зав'язав, вже не матиме сили його розв'язати. А тоді його вже доведеться розрубувати. І не мені вам пояснювати, що це означатиме».

Цим листом Нікіта Хрущов відкрив двері для вирішення проблеми. Він писав, що якщо Кеннеді пообіцяє не вторгтися на Кубу і скасує блокаду, «то питання про озброєння зникне», маючи на увазі, що він відведе ракети.

Советський лідер Нікіта Хрущов (ліворуч) гуляє разом з президентом Джоном Ф. Кеннеді в резиденції посла США у Відні 3 червня 1961 року. Вторгнення Росії в Україну повернуло Сполученим Штатам відлуння холодної війни зі знайомим ворогом (AP)

Порівняйте цю креативну російську дипломатію з відповіддю Путіна. У кожному пункті ухвалення рішення він зтягує вузол ще тугіше – мобілізував російську армію, анексував окуповані українські території та запускає іранські безпілотники проти українських міст. Використовуючи метафору Хрущова, коли Путін зтягує вузол, він погрожує розрубати його – застосувавши ядерну зброю, якщо йому «світитиме» поразка.

У Гарварді внучка Хрущова висміювала Путіна, називаючи його малодушним підполковником КГБ, який не отримав навіть «нульових уроків» з кубинської історії.

Вивчення кубинської драми також дає розуміння того, як таку кризу можна вирішити – а саме, тасмно. Через день після свого листа з натяком на компроміс Хрущов додав умову: він виведе ракети з Куби, якщо Кеннеді демонтує американські ядерні ракети в Туреччині. Це засмутило яструбиних радників Кеннеді, які боялися, що цей взаємний процес ослабить Сполучені Штати.

Відомо, що Кеннеді вирішив відповісти на перший лист і підтвердити свою дещо простішу угоду. Але Кеннеді у приватному порядку водночас послав свого брата Роберта, генерального прокурора, передати пропозицію советському послуві Анатолію Добриніну. Сполучені Штати справді вивели б американські ракети з Туреччини упродовж шести місяців – якби Советський Союз мовчав про це.

Коли через кілька днів після цього Добринін надав письмове резюме угоди, генпрокурор відкинув його. «У вас є моє слово щодо цього, і цього має бути достатньо...; якщо ви опублікуєте хоч якийсь документ, який вказує на угоду, вона буде розірвана». І совети мовчали.

Упродовж кількох місяців після закінчення кризи Хрущов і президент США продовжували обмінюватися секретними листами про поглиблення довіри та співпраці. У травні 1963 року Хрущов підтримав пропозицію Кеннеді про заборону ядерних випробувань. У червні Кеннеді виголосив свою знамениту промову в Американському університеті, підтвердивши, що в ядерну еру «тотальна війна не має сенсу» і що країни мають уникати «вибору або принизливого відступу, або ядерної війни».

Скидається на те, що Путіну бракує таких якостей як довіра та співпереживання, а саме вони надихали Хрущова. Коментарі Путіна щодо Сполучених Штатів лише стали різкішими в міру розвитку кризи в Україні – якісь дикі заяви про те, що Захід прагне «послабити, розділити і зрештою знищити нашу країну».

Мабуть, найбільш зворушлива розповідь про порядність Хрущова надійшла від Жаклін Кеннеді. Після вбивства чоловіка вона написала листа з подякою советському лідерові за те, що він прислав на похорон свого спеціального емісара. «Ви з ним були ворогами, але ви були й союзниками в рішучості не підривати світ», – сказала вона.

Жаклін Кеннеді завершила свого листа коментарем, який був написаний ніби про Путіна: «Небезпека, яка непокоїла мого чоловіка, полягала в тому, що війну можуть розпочати не стільки великі люди, скільки маленькі. В той час як великі люди знають про потребу в самоконтролі та стриманості, маленькими людьми іноді більше керують страх і гордість».

Хрущов був великою людиною розумом, тілом і серцем. Путін у теперішній кризі справді є дуже мізерною людиною.

Девід ІГНАТИУС

Washington Post
20 жовтня 2022 року

Переклад з англійської Вікторії О. Романчук